

Az **ex libris**, magyarul *könyvjegy* (de nevezték már könyvcímernek is), a **könyv tulajdonosát** megjelölő, **gyakran művészi kivitelű kisméretű grafika, melyet rendszerint a könyv táblájának belső oldalára ragasztanak**. Elődjeinek tekinthetők a könyvek tulajdonosát bármilyen formában megjelölő eljárások (pl. kéziratos kódexekbe festett címerek), de *mai értelemben vett ex librisről csak a könyvnyomtatás feltalálása utáni időkben beszélhetünk*. **A technikai kivitel tekintve az ex libris többnyire grafikai sokszorosító eljárásokkal létrehozott eredeti műalkotás: lehet fa- vagy linómetszet, rézkarc, rézmetszet, kőrajz, és készülhet egyes eljárással is**. Napjainkban terjed a számítógépes grafika. **A könyvjegy eredeti funkciójában a könyvhöz kötődött, a könyvet díszítette**, a könyvművészettel és a bibliofiliával együtt virágzott és újult meg. **Az ex libris kifejezés jelentése is erre utal: könyvei közül való, könyveiből**. Időnként a felirat tájékoztatást nyújt a tulajdonos foglalkozásáról is.

A könyvjegyek első metszői közt kiemelkedik Albrecht Dürer (1471–1528) német fa- és rézmetsző neve. A könyvnyomtatás feltalálásával, a nyomtatott könyv, a könyvgyűjtés széles körű elterjedésével a 15–16. századtól a műfaj egyre demokratizálódott. A 16. századból való két első, Nürnbergben metszett ex librisünk, Werbőczy István országbíró, ill. Hans Teilnkes pozsonyi polgár számára. A 17. századi neves magyar exlibris-megrendelők közt említhetjük Zrínyi Miklós költő, hadvezér, Nádasdy Ferenc országbíró nevét. *A kiteljesedést hazánkban a 18. század hozta, amikor bibliofil főurak és főpapok (Batthyányak, Grassalkovichok, Széchenyi család) mellett polgári foglalkozású könyvgyűjtők, orvosok, könyvtárosok, tanárok rendeltek maguknak ex librist*. **A 19. században a polgárosodás folyamata az egyént előtérbe helyezve magával hozta a címeres mellett a szimbolikus, témás, a megrendelő személyét jellemző ex librisek széles körű elterjedését, megjelent a magyar nyelvű szöveg használata a latin mellett vagy helyett**. *A millennium körüli események, a századforduló a magyar képzőművészet, ezen belül a grafika megújulását, virágzását hozta*. A hivatalos irány, az akadémikus, historizáló stílus mellett *a modern művészeti törekvéseket hirdető művészcsoportok, művészkörök alakultak*. **Ezzel egyidejűleg indult útjára a modern ex libris**. **A 19–20. század fordulóján jelentkező szecesszió a Gesamtkunstwerk jegyében a könyvművészet, a magyarországi könyvkiadás, s ezzel összefüggésben az iparművészet, az alkalmazott grafika, s ezáltal az ex libris funkciója megújult, részben felszabadulva a könyvhöz kötöttségtől, önálló gyűjtés tárgyává, artistikus jeggyé, „quasi ex librisszé”, „cédulagrafikává” lett**. Az exlibris-műfaj e virágzását kiállítások, pályázatok, kiadványok megjelenése kísérte. *Megalakultak a gyűjtők első szervezetei, nemzetközi és hazai szinten is*. *1903-ban megrendezésre került az első magyar exlibris-kiállítás*. Bár a fejlődés lendületét megtörte az első világháború, a két világháború közti időszak, a húszas évek Magyarországon a grafika fellendülését hozta. Elek Artúr e korszakot grafikai művészetünk hőskorának nevezte. Az 1920-as években főleg a rézkarc terjedt el. Az 1920-as évek elejének magyar művészetében az avantgárd törekvések mellett felerősödtek az újklasszicista tendenciák, számos életkép, portré született, a biblikus témák mellett a magyar vidék bemutatása volt jellemző. A grafikai ágak fejlesztését szolgálta a Magyar Grafika című folyóirat megjelenése. A második világháború után átmeneti megtorpanás következett be. Számos művész emigrált, több egyesületet felülvizsgáltak, ill. felszámoltak. Az 1948-tól kialakult egypártrendszerben a művészeti pluralizmus megszüntetésére törekedtek: azonban a teljesen a rendszer szolgálatába állított festészethez és szobrászathoz képest a grafikát a hatalom nem tartotta annyira veszélyesnek, kevésbé ellenőrizte. *A kisgrafikára mindvégig jellemző maradt, hogy megkésve, és csak nagyon kis részben tett eleget a szocialista realizmus formanyelvi és tartalmi kívánalmainak*. *1959-ben megalakult a Kisgrafika Barátok Köre grafikusokból és exlibris-gyűjtőkből*. Napjainkban, a posztmodern korában az egyes művészeti ágak között egyre nagyobb az

összefonódás, jellemző az interdiszciplinaritás, kialakultak az intermediális műfajok. *A számítógép megjelenése a művészetben, s így a grafikában is új irányokat mutatott, életre keltve az ún. számítógépes grafikát.*

Kevesek előtt ismert, mennyire széles társadalmi réteg hódolt, hódol **az exlibris-gyűjtésnek**. Neves íróink, költőink, történelmi személyek közül is számosan rendeltek maguknak **ex librist** – még többük számára pedig az utókor által emléket állító **ex libris készült**. Ezek ikonográfiájában a neves személyek attribútumai, a foglalkozásjelölő, hivatásukra utaló motívumok mellett gyakori a portréábrázolás, vagy egy-egy művük, tevékenységük felidézése. Az **ex libris műfaja** nem egynemű, **nemegyszer érintkezik a különböző alkalma**kra, ünnepekre, évfordulókra készített **alkalmi grafikákkal** (a gyűjteményekben is gyakran együtt kezelik őket), **némely kisgrafika egyszerre tölti be mindkét funkciót**. (Forrás: Vasné Tóth Kornélia: Ex libris és képkultúra – Modern magyar ex librisek)